

Pääkirjoitus

Sosiologipäivien paluu

Janne Autto & Maiju Saarreharju

Vuoden 2021 Sosiologipäiviä ei jouduttu perumaan koronapandemian vuoksi, kuten pandemian alkuvaiheessa keväällä 2020. Silti tälläkään kertaa sosiologista keskustelua ei voitu käydä perinteiseen tapaan fyysisesti samassa tilassa olevien osallistujien kasvokkaisena vuorovaikutuksena, vaan päivät järjestettiin – ensimmäisen kerran niiden historian aikana – etäyhteyden välityksellä. Etäkonferenssin muodosta huolimatta Toivon sosiologia -teeman alla järjestetyille Sosiologipäiville osallistui yli 550 sosiologia ja sosiologian ystävää. Suuri osallistujamäärä viestii siitä, miten tärkeäksi vuosittainen kotimainen sosiologian konferenssi koetaan.

Sosiologipäivien puheenvuorot toivat erinomaisesti esiin, miksi sosiologista tietoa tarvitaan kriisiaikojen – kuten koronapandemian – ymmärtämisessä. Esimerkiksi päivien paneelipuheenvuorot saivat ajattelemaan sosiologian roolia toivoa herättävien ja ylläpitävien sekä poliittista toimintaa inspiroivien tulevaisuuden skenaarioiden rakentajana. Sosiologian yksi keskeinen tehtävä on rakentaa siltää vallitsevan sekä paremman ja oikeudenmukaisemman yhteiskunnan mahdollisuuden välillä esimerkiksi Frankfurtin koulukunnan hengessä.

Sosiologian tehtävänä on lisäksi tuoda esiin kehitykseen sisältyviä patologioita, joihin myös koronakriisin myötä yleiseksi huolenaiheeksi nousut epidemioiden ja pandemioiden riski kytkeytyy monin tavoin. Köyhyyden on todettu vaikeuttavan koronavirukselta suojautumista ja siitä selviämistä. Lisäksi koronaviruksen kaltaisten sairauksien leviämiseen myötävaikuttavat nykyiset luonnon ja eläinten hyödyntämisen tavat (ks. esim. Hieta-niemi & Poussa 2020), mikä kytkeytyy ekologista jälleenrakentamista palvelevan tutkimustiedon tarpeeseen. *Sosiologia*-lehden tässä numerossa arvioitavassa kirjassaan *The Fossil-Fuelled Climate Crisis. Foresight or Discounting Danger?* (2021) Raymond Murphy puolestaan korostaa tarvetta tuottaa yhteiskuntatieteellistä tietoa ilmastokriisin ratkaisemisen kannalta olennaisista patologioista, vaikka tuo tieto voisikin tuntua hankalalta ja häiritsevältä.

Lisäksi sosiologian vahvuuksiin kuuluu tulevaisuutta koskevien näkemysten kriittinen tarkastelu. Sosiologipäivien paneelipuheenvuoroissa tuotiinkin esiin, että toivoa käytetään myös hallinnan välineenä. Kuten Janet Newman (2015) toteaa, tällaisena toivo voi kääntyä Lauren Berlantin (2011) termein ”julmaksi optimismiksi”, joka kahlitsee

ihmiset hyvää elämää koskeviin toiveisiin tai fantasioihin, vaikka niiden toteutumisen edellyttämät olosuhteet olisivatkin kadonneet. 2010-luvun talouskurin aikana poliittiseen toivon narratiiviin puolestaan sisältyi ajatus, että parempien aikojen saavuttamiseksi kansalaisten tulisi passiivisen toiveikkuuden sijasta ponnistella entistä kovemmin sekä sietää nöyrästi leikkausten aiheuttamaa kipua ja harmia. Newmanin (2015) mukaan narratiivi, joka korostaa ponnistelevia työntekijöitä, perheitä ja kansakuntia reittinä valtionvelan vähentämiseen ja talouskasvuun, usein voimistaa kulttuurisia jakolinjoja, vihaa ja syyllistämistä.

Sosiologian selitysvoima perustuu myös kykyyn nähdä yhteiskunnalliset kriisit erilaisten kehityskulkujen kytkeytymisenä toisiinsa, mihin esimerkiksi brittiläisessä kulttuurintutkimuksessa on viitattu konjunktuurin käsitteellä (ks. Lehtonen 2014, 296–301; Hall ym. 2013). Sosiologipäivillä Akwugo Emejulu muistutti pleenaaripuheessaan koronapandemiaa edeltäneistä kriiseistä, joihin lukeutuvat 2000-luvun loppupuolen finanssikriisi ja sen jälkeinen taloudellinen taantuma, 2010-luvun talouskurin aikakausi sekä niin sanottu Euroopan pakolaiskriisi. Esimerkiksi talouskurilla oli vaikutuksensa siihen, millaiseksi pakolaiskriisi muotoutui ja millaiseen Eurooppaan pakolaiset saapuivat. Kirsten Forkert (2012) on kuvannut talouskuria moralisoivien ja epäluuloisten eronte-kojen vahvistumisen ajaksi. Näihin erontekoihin lukeutuvat erityisesti eronteot kunnollisten työtä tekevien ja työtä välttelevien, apua ansaitsevien ja ansaitsemattomien sekä natiivien ja maahanmuuttajien välillä. (Forkert 2012.) Talouskurin synnyttämällä ilmapiirillä oli näin osansa pakolaiskriisissä esiin nousseissa ennakkoluuloissa ja vastakkainasetteluissa (esim. McKenzie 2015). Kehityskulkujen kytkeytymisiin sisältyvät myös talouskurin ja koronapandemian vaikutukset siihen, miten merkittävänä uhkana ilmastokriisi on koettu ja miten ekologiseen jälleenrakennukseen on panostettu. Koronakriisin muotoutumisen

kannalta Suomessa puolestaan potentiaalisesti merkityksellisiin kehityskulkuihin lukeutuu myös esimerkiksi 1990-luvun laman jälkeinen hyvinvointivaltion suunnanmuutos (ks. Julkunen 2001).

Koronakriisin osalta uutisoinnit, joiden mukaan suomalaisten jaksaminen olisi koronapandemian aikana koetuksella jopa ennennäkemättömällä tavalla (esim. Malmberg 2021), voivat tuntua liioitelluilta, kun ottaa huomioon, että kansakunnan historiaan sisältyvät esimerkiksi sotavuodet. Kriisin tarkasteleminen useiden kehityskulkujen kytkeytymisenä voi kuitenkin auttaa näkemään, ettei ihmisten pandemiakokemuksissa ole kyse vain tietynlaisen viruksen leviämisestä ja yhteiskunnan reagoimisesta tähän vaan kehityskuluista, joiden perusteella nykyiset kokemukset voivat näyttäytyä jopa todennäköisiltä. Sosiologian kriittisyyden lupauksiin (Kinnunen 2019) kuuluu olennaisena osana sen esiin tuominen, millaisia kehityskulkujen ja tapahtumien kytkeytymisiä tässä ja nyt tapahtuvien ilmiöiden taakse kätkeytyy.

Sosiologipäivien lupauksiin puolestaan sisältyy, että ne innostavat pohtimaan sosiologian tehtäviä ja mahdollisuuksia niin yksittäisten tutkimusten kuin koko tieteenalankin osalta. Tämän numeron lopussa on jälleen tuttuun tapaan Sosiologipäivien järjestelytoimikunnan puheenjohtajan kooste konferenssista ja työryhmien kuvaukset niissä pidetyistä esityksistä. Lisäksi Westermarck-seuran gradupalkintoraati esittelee valintansa vuoden 2020 parhaaksi sosiologian pro gradu -tutkielmaksi.

* * *

Vuoden toisen numeron ensimmäisessä artikkelissa Melisa Stevanovic, Kaisa Valkiaranta, Elina Weiste, Anni Lassila, Camilla Lindholm ja Taina Valkeapää esittelevät mielenterveyskuntoutujien positiointeja kuntoutuksen ryhmävuorovaikutustilanteissa. Artikkelit tuo *Sosiologian* sivuille pitkästä aikaa keskusteluanalyysia, jota kirjoittajat

yhdistävät positiointiteoreetikkojen työhön sekä jäsenyyskategorisoinnin analyysiin. Klubitalon ryhmätapaamisissa kerätyn aineiston analyysi paljastaa tiettyjen jäsenkategorioiden positiointien tuen puutteen: kuntoutusryhmien ohjaajat saattavat sivuuttaa positioinnit tai antaa tukea tavalla, joka ei välttämättä edesauta kuntoutujan voimaantumista. Klubitalojen ideologisten lähtökohtien valossa ohjaajien toiminta on oikeutettua, mutta Stevanovicin ja kumppaneiden analyysi saa myös pohtimaan, johtavatko tietyt ohjaustoiminnan tavat kuntoutujien ja heidän voimaantumisensa kannalta ongelmallisiin tilanteisiin, joissa oman sairauden hyväksyminen ja sen käsittely sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla hankaloituu.

Yhteiskunnallisesti ajankohtaista ja sekä akateemista että suurempaakin yleisöä monellakin tavalla puhuttavaa aihetta nuorten toisen asteen koulutusvalinnoista käsittelevät artikkelissaan Tarja Tolonen ja Sinikka Aapola-Kari. He tuovat analyysissään esiin, kuinka koulutusvalinnat eivät tapahdu yksilöllisinä tapahtumina yhteiskunnan rakenteiden ulkopuolella, vaan ne kiinnittyvät paikallisiin konteksteihin ja niihin vaikuttavat erilaiset pääoman muodot. Haastatteluaineistostaan Tolonen ja Aapola-Kari nostavat esiin kuusi valintakehystä ja erilaisia valintastrategioita, joissa erot nuorten lähtökohdissa tulevat näkyviksi. Erot haavoittuvammassa asemassa olevien nuorten sekä korkean kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman kodeista ponnistavien nuorten strategioissa tekevät näkyväksi epätasa-arvoisuudet ja pääomaresurssien luomat etulyöntiasemat nuorten lähtökohdissa. Yhteiskuntaluokan ja kodin resurssien lisäksi nuorten valintoihin vaikuttavat paikallisuus, sukupuoli ja rodullisuus.

Numeron kolmas artikkeli tarjoaa runsaan kattausten määrällistä tutkimusta Artikkelit-osion päätteeksi. Ossi Sirkka ja Semi Purhonen yhdistelevät kulttuurisosiologista tarkastelua verkostonanalyysiin selvittääkseen, miten suomalaisten

sosiaaliset verkostot ovat yhteydessä makuun. Sirkka ja Purhonen käyttävät aineistonaan tuoreita ja laajalti Suomen kansaa edustavia aineistoja, joissa on mitattu suomalaisten elämäntyyliä sekä eri ammattien arvostusta. Analyysin tulokset osoittavat, että korkeampi sosioekonominen asema korreloi laajemman ja heterogeenisemmän sosiaalisen verkoston kanssa, ja laajempi sosiaalinen verkosto vastaavasti enteilee laajempaa maun kirjoa. Sirkkan ja Purhosen hypoteesista poiketen verkostot enemmänkin kumuloivat kuin tasaavat kulttuurista eriarvoisuutta, minkä vuoksi verkostojen huomiointi on tärkeää elämäntyylien eriytyneen tutkimuksessa.

* * *

Sociologian toimituskunnan kokoonpanossa tapahtui vuodenvaihteessa muutoksia. Lehden edellinen päätoimittaja Riikka Homanen (TAU) ja Andreas Häger (ÅA) jättivät toimituskunnan. Heidän tilallaan vuoden alusta aloittivat Jutta Ahlbeck (ÅA) ja Virve Peteri (TAU). Kiitämme lämpimästi Riikkaa ja Andreasta heidän lehden hyväksi tekemästään erinomaisesta työstä, ja toivotamme ilolla Jutan ja Virven tervetulleiksi toimituskuntaan!

Kirjallisuus

- BERLANT, LAUREN. 2011. *Cruel Optimism*. Durham: Duke University Press.
- FORKERT, KIRSTEN. 2017. *Austerity as Public Mood. Social Anxieties and Social Struggles*. London & New York: Rowman & Littlefield.
- HALL, STUART, CHAS CRITCHER, TONY JEFFERSON, JOHN CLARKE & BRIAN ROBERTS. 2013. *Policing the Crisis. Mugging, the State and Law and Order*. 2nd Edition. London: Red Globe Press.
- HIETANIEMI, TUULI & LIISA PUSSA. 2020. "Vauhdittaako korona siirtymää kohti kestävää yhteiskuntaa?" Sitra: <https://www.sitra.fi/artikkelit/vauhdittaako-korona-siirtymaa-kohti-kestavaa-yhteiskuntaa/> (Luettu 23.4.2021.)
- JULKUNEN, RAIJA. 2001. *Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa*. Tampere: Vastapaino.

- KINNUNEN, MERJA. 2019. "Sosiologian lupaus: sosiologian professori Merja Kinnusen jäähyväisluento 26.10.2018, Lapin yliopisto." *Sociologia* 56:1, 79–91.
- LEHTONEN, MIKKO. 2014. *Maa-ilma. Materialistisen kulttuuriteorian lähtökohtia*. Tampere: Vastapaino.
- MALMBERG, KATARINA. 2021. Suomalaisten jaksaminen on nyt koetuksella ennennäkemättömällä tavalla – Psykoterapeutti Maaret Kallio vastaa videolla lukijoiden kysymyksiin. *Helsingin Sanomat* 13.3.2021. <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000007854413.html> (Luettu 23.4.2021.)
- MCKENZIE, LISA. 2015. *Getting By. Estates, Class and Culture in Austerity Britain*. Bristol: Policy Press.
- NEWMAN, JANET. 2015. "Austerity, aspiration and the politics of hope." *Compass*, June 3. <https://www.compassonline.org.uk/austerity-aspiration-and-the-politics-of-hope/> (Luettu 23.4.2021.)